

Акцентология в системе научных исследований: от источников становления к современности

Акцентологія в системі наукових досліджень: від джерел становлення до сьогодення

Кузнецова Г.П., Катюжинская А.А.

Кузнецова Г.П., Катюжинська А.О.

к.п.н., доцент кафедры украинского языка, литературы и методики обучения

Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко;

ученица 11 класса Глуховской общеобразовательной школы I-III ст. №6;

к.п.н., доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка;

учениця 11 класу Глухівської загальноосвітньої школи I-III ступеня №6

Accentology in the system of scientific research: from the sources of becoming to the present

Kuznetsova H.P., Katyuzhynska A.,

Pedagogical sciences candidate, assistant professor of Ukrainian language, literature and teaching methods department,

Olexander Dovzhenko Hlukhiv national pedagogical university;

a pupil of the 11-th form in Hlukhiv comprehensive school of the I-III stages №6

Аннотация

В статье проанализирована генеза акцентологии как самостоятельной лингвистической дисциплины на основании анализа научных работ; рассмотрены основные ее задания и проблемы, роль и место в системе и структуре украинского языка, связь с другими лингвистическими науками; наведены этапы становления основных терминов и понятий акцентологии в их зависимости. Внимание сосредоточено на «законах передвижения ударения», его фонетической и морфологической концепциях, на значимости акцентологии в формировании языковой культуры личности.

Ключевые слова: акцентология, акцент, ударение, просодия, интонация, «законы передвижения ударения», акцентная норма и языковая культура личности.

Анотація

У статті здійснено спробу дослідити генезу акцентології як самостійної лінгвістичної дисципліни на підставі аналізу наукових праць; з'ясувати основні її завдання й проблеми, роль і місце в системі та структурі української мови, зв'язок з іншими лінгвістичними науками; обґрунтувати етапи становлення основних термінів і понять акцентології, простежити їх взаємозалежність і взаємозумовленість. Зосереджено увагу на «законах пересування наголосу», фонетичній та морфологічній концепціях наголошування, на значущості акцентології у формуванні культуромовної особистості.

Ключові слова: акцентология, акцент, наголос, просодия, інтонація, «закони пересування наголосу», фонетична й морфологічна концепції наголошування, акцентна норма, культуромовна особистість.

Summary

The article is an attempt to explore the genesis of an accentology as an independent linguistic discipline based on the analysis of scientific papers; to find out its main tasks and challenges, the importance and its place in the system and structure of the Ukrainian language, connections with other linguistic sciences; to ground the stages of becoming key terms and concepts of accentology, to search their interdependence and interconditionality.

The attention is paid to the "laws of emphasis movement", phonetic and morphological concepts of emphasizing, to the importance of an accentology in the process of forming language cultural personality.

Key words: accentology, emphasis, accent, prosody, intonation, "laws of emphasis movement", phonetic and morphological concept of emphasizing, accent standard and language cultural personality.

Утвердження української мови як мови рідної, активне проникнення її в усі сфери життєдіяльності суспільства, своєрідна «мода» на українське спілкування з огляду на політичні події в країні, активна позиція громадських організацій щодо функціонування української унормованої мови, розвій художньої літератури, відродження українського кіно, розвиток мережевого україномовного спілкування посилюють інтерес до усного українського мовлення, до його звучання й сприймання, до змісту й смислу.

Неабияку роль у живому мовленні відіграє наголос, оскільки правильне акцентування засвідчує правильність і зрозумілість висловленого. Однак у мовленні на різних щаблях соціального спілкування незрідка простежується порушення норм наголошування, причинами яких є: низький рівень володіння акцентними правилами та нормами, їх нехтування; вплив діалектного оточення; інтерферентна дія інших мов; функціонування різних типів наголошування (кореневих, флективних, префіксальних, суфіксальних, наголос лексеми-інтенціоналу); тенденції в уніфікації наголошування; варіативність наголошення; значна кількість однакових за фонемною будовою іменників українського та іншомовного походження (колос – суцвіття злаків; колос – велетень), багатофункційність наголосу; «авторські вольності», де не простежується стилістична функція наголосу тощо. З огляду на це науковому філологічному, лінгводидактичному загалу варто посилити увагу до питань акцентуаційної нормативності, більш глибоко з'ясувати закономірності розвитку й становлення української акцентології як окремої науки й лінгвістичної дисципліни, об'єктом (предметом) вивчення якої є словесний наголос.

У лінгвістичних працях (Веселовська З., Винницький В., Дибо В., Задорожний В., Кобирина Г., Потєбня О., Пристай Б., Скляренко В., Юрчук Т. та ін.) простежуються різні погляди на генезу української акцентуації. Більшість науковців додержуються думки, що акцентна система української мови розвивалася на основі фонетичного (Булаховський Л., Ван-Вейк Н., Шахматов О. та ін.) та морфологічного принципів (Мацьків П., Потєбня О., Станг Х. та ін.) й сформувалася внаслідок історичних змін і розвитку праслав'янської акцентної системи. Акцентологія у ХІХ-ХХ ст. розглядається і як окремий розділ фонетики (фонології), зокрема субрівень фонологічного рівня, і як складник граматики.

Сьогодні акцентологія набуває обрисів окремої науки, оскільки має власні модули дослідження (*предмет*: акцентема, наголос; *об'єкт* – система української мови; *властива лише їй проблематика*: типи, види, функції

наголосу, принципи опису й методи дослідження наголосу; етапи становлення українського наголосу, етапи розвитку акцентології; структура акцентології; *система наукових понять і термінів*: акцент, акцентема, акцентуація, наголос, акут, графіс, акцентна парадигма, узуальний акцент, діалектний наголос, акцентний тип, акцентна крива, схема наголосу, акцентні диференціали, акцентна норма тощо). Проте нині потребують аналізу й розв'язання проблеми щодо практичного втілення акцентуаційних теоретичних надбань, оскільки порушення норм наголошування є результатом неповноцінного тлумачення смислу сказаного. Отже, якщо теорія не знаходить свого якісного прагматичного відображення, вона, на нашу думку, потребує перегляду, і передовсім на рівні наукових досліджень, що і є метою та завданням нашої публікації.

Історія акцентології здавна цікавила науковців. Їхні дослідження були дотичні не тільки питань визначення джерел виникнення й розвитку науки, а й з'ясування її місця у своєрідній системі української мови, адже наголос як предмет дослідження акцентології є одиницею суперсегментного фонологічного мовного рівня, основою якого є просодичний мовний підрівень. Як зазначають В. Виницький, Н. Федяніна, Н. Канцельсон, просодичний мовний рівень перебуває в системних взаємозв'язках як із нижчими, так і з вищими мовними рівнями, тому «має інтегральний характер з імпліцитним вираженням» [1, с.6]. Залежно від того, яку одиницю мовного рівня характеризує наголос (звук, склад, слово, синтагму, фразу), на тому мовному рівні він і функціонує, або пов'язує декілька рівнів одночасно. Це спонукає до дискусії щодо кількості мовних рівнів і підрівнів у структурі мови, до формулювання думки про можливість виокремлення наскрізного мовного ярусу – акцентуаційного.

Про інтегральний характер акцентології свідчить її безпосередній зв'язок «із тими мовознавчими дисциплінами, предметом вивчення яких є слово: фонетикою, морфологією, лексикологією, фразеологією, дериватологією,

морфологією..., стилістикою, діалектологією» [2, с.15]. Спробуємо з'ясувати сутність акцентології через аналіз наукових праць.

Термін «акцентологія» (від лат. *accentus* – наголос і гр.*logos* – слово) був уведений російським лінгвістом Р.Ф. Брандтом у 1880 році через працю «Нарис слов'янської акцентології» і відтоді знаходиться під кутом зору багатьох дослідників. Сам учений стверджував: «Назва, яку я надаю науці, що мною розробляється – акцентологія – декому видається дивною або навіть потворною; але, по-моєму, ганити це слово і подібні до нього соціологія, лінгвістика за змішаний, напівлатинський, напівгрецький склад є вчений педантизм» [3, с. 11].

На думку В. Винницького, «...система наголосу української мови сформувалася внаслідок історичного розвитку праслов'янської і давньоруської акцентуаційних систем» [4, с. 4].

У дослідженні праслов'янського наголосу В. Скляренко виділяє два етапи [5, с. 53-58]. Перший етап, який звичайно називають класичною (або традиційною) акцентологією, характеризувався побудовою слов'янської акцентологічної концепції, фонетичної за своєю суттю. Відповідно до цієї концепції «...наголос накладається на фонемну будову слова й припадає на певний склад» [2, с. 18]. Другий – морфологічна акцентологія, яка пояснювала взаємозв'язок наголосу із частинами мови, вплив наголосу на певні граматичні категорії (час, вид тощо).

На відміну від сучасного наголосу, який є силовим, праслов'янський наголос був не силовим, а інтонаційним, тобто наголошений склад відрізнявся від ненаголошеного не силою видиху, а рухом тону (підвищеним, пониженим). З.Веселовська зазначає, що «...акцентологічні норми ґрунтувалися на відносинах часокількості й інтонації голосних, тобто були пов'язані з довготою й короткістю голосних, що супроводились певними інтонаційними відмінностями» [6, с. 6].

Термін «інтонація» функціонував з таким значенням: «Ритміко-мелодійний лад мови, що відбиває інтелектуальну і емоційно-вольову сторони

мови в послідовних змінах висоти тону, сили й часу звучання, а також тембру голосу» [7, с. 73]. У сучасному мовознавстві інтонація позначає «Сукупність супрасегментних показників мовленнєвого потоку: наголосу (фразового та словесного), мелодики й тону, ритму, інтенсивності, темпу, тембру вимови, паузації, – що перебуває в нерозривній єдності зі звуковим рівнем усного мовлення, служить засобом прискорення інформаційного обміну, носієм впливовості та стратегічної комунікації» [8, с. 193].

На праслов'янському ґрунті наголошений голосний в одних випадках вимовлявся з підвищенням тону, який дещо знижувався в кінці складу. Таку інтонацію називають висхідною, або акутовою. В інших випадках наголошений голосний вимовлявся з пониженням тону, який дещо підвищувався в кінці складу. Таку інтонацію називають нисхідною, або циркумфлексною. В. Скляренко писав, що акут і циркумфлекс – це різновиди інтонації довгих голосних, довгих за походженням дифтонгів та дифтонгічних сполучень у праслов'янській мові [9]. На східнослов'янському ґрунті розмежування довготи і короткості, а також інтонацій зникло, і в словах зберігся лише наголос, що почав характеризуватися виключно динамічним елементом. Однак інтонація в українському мовленні нині відіграє значущу роль, коли йдеться не про словесний наголос, а логічний, емпатичний тощо.

Аналіз лінгвістичних джерел засвідчує, що перші акцентовані пам'ятки в східних слов'ян з'являються у XIV столітті. Проте І. Огієнко в одній із своїх праць писав: «З XIII-го віку маємо вже справді акцентовані пам'ятки, – часом з дуже штучною на перший погляд системою, штучною через те, що тут разом з системою зазначок кінця чи початку слова знаходимо вже й правдиві значки наголосу, що так само зазначувано тими самими зазначками» [10, с. 3], але назви акцентованих пам'яток цього періоду автор не подає.

Першою акцентованою східнослов'янською пам'яткою, на думку І. Огієнка, є «Новий Заповіт 1355-го року», у якій простежується давня послідовна система наголосів [11, с. 20]. Автор зазначає: «Цілий цей рукопис – акцентований, і подає для історії східнослов'янського, і взагалі

слов'янського акценту надзвичайно цінний матеріал. Це одна з перших акцентованих церковнослов'янських пам'яток, в якій розставлення акцентів зроблено послідовно» [12, с. 1].

В. Склярєнко вважає, що першою акцентованою українською пам'яткою є Пересопницьке Євангеліє (1556-1561 pp.), проте діакритичні знаки, розставлені над словами цього рукопису, не завжди являють собою наголоси, а часто позначають початок чи кінець слова [13, с. 5]. Тому найдавнішою українською акцентованою пам'яткою, яку автор використовує у своїй монографії «Нариси з історичної акцентології української мови» стала Острозька Біблія (1581 р.). «Ця пам'ятка написана канонічною церковнослов'янською мовою, проте наголоси її, як показує зіставлення з наголосами інших українських пам'яток, у переважній більшості українські» [14, с. 5].

Систематично і більш-менш послідовно ставляться наголоси над кожним словом тільки з другої половини XVI-до кінця XVIII ст. [4, с. 4]. У цей період учені у своїх працях послуговуються терміном «просодія». Про це мовиться в граматиках Л. Зизанія (1596 р.) і М. Смотрицького (1619 р.). Варто зазначити, що просодія позначала вчення про наголос і мала тісний зв'язок із граматиною, адже була її складником, під яким розуміли «...умілість писати й читати (грамоту); науку, що вивчає закони як усної, так і писаної мови» [3, с. 49]. Правильно читати й писати неможливо без знання правильного наголошування слів та наголосу, який мав назву просодії. Проте, якщо в Л. Зизанія термін функціонує лише в мовознавстві й означає «ударение гласа письменного», то М. Смотрицький розглядає його і в іншому аспекті. Зокрема, він поділяє просодію на орфографійну, тобто «возношение или утиснение гласа письменного в писании или глаголании» і віршовану, що «вчить метром чи мірою кількості вірші складати» [15, с. 84]. Автор зазначає, що орфографійна просодія вивчає місце різних типів наголосів. Згідно з цією теорією «...наголос, незалежно від типу, ставиться там, де він справді знаходиться в живій мові східних слов'ян, насамперед в українській мові

початку XVII ст.» [16, с. 13]. М. Смотрицький, зокрема, акцентує увагу на тому, що саме в цей період просодія починає функціонувати в літературознавстві, стає предметом вивчення виразного читання, системи творення віршів й описує віршоване мовлення з боку його складових характеристик (кількісних, мелодичних, тонових і т. ін.).

Пізніше Р.Ф. Брандт у своїй праці також називає наголос просодією: «Я ніяк не можу наважитися говорити про наголос (чи акцент) там, де йдеться про писемний знак наголосу, який я називаю просодією...» [3, с. 2]

У першій половині XIX ст. терміну «наголос» відповідає «слогоудареніє», в інших джерелах цього періоду – «голосовдар» і «гласовдар». Про це мовиться в граматиках О. Павловського (1818 р.), Я. Головацького (1849 р.) та І. Левицького (1849 р.). Проте просодія на деякий час виходить з активного вжитку дослідників, поступово втрачаючи своє первісне значення.

Лише в посібниках і підручниках другої половини XIX ст. простежується поширення терміна «наголос». Саме в цей період просодія зникає як термін на позначення наголосу і більше не вважається частиною граматики. Це відбувається через те, що наголос уже є не інтонаційним, а динамічним, тобто характеризується не рухом тону, а силою видиху. Тому зі зникненням інтонаційного наголосу зникає і просодія, що як і інтонація починає вивчати не тільки наголос, а й усі просодичні (надсегментні) засоби мови.

У XX ст. наголосові відповідає термін «акцент», який походить із латинської мови й у перекладі означає «наголос». Аналіз лінгвістичної літератури засвідчує різні погляди науковців на акцент. Наприклад, В. Складенко ототожнює акцент із наголосом, а Є. Кротевич пише, що «Акцент – це наголос і графічний знак, за допомогою якого він позначається на письмі; посилення, підкреслення окремого звука (акцентування)» [7, с. 11]. Словникові статті зазначають, що ця лексема багатозначна, оскільки під акцентом розуміють: 1. Виділення одного складу слова за допомогою артикуляційних засобів, властивих мові; особливе виділення голосом слова в

реченні для підкреслення важливості його в смисловій структурі речення; виділення важливої зі смислового погляду частини висловлювання. 2. Діакритичний знак, за допомогою якого на письмі позначається наголос. 3. Особливості вимови окремої людини, зумовлені артикуляційною базою рідної мови, що зберігаються під час спілкування нерідною мовою, або своєрідне вимовляння звуків, характерних для певного діалекту й невластивих літературній мові, зумовлене недосконалим володінням її нормами [17, с. 10].

Отже, під акцентом варто розуміти не лише наголос складу в одному слові, акцент указує на типи наголосу, його різновиди, на взаємозв'язок із темпом, ритмом, тоном, гучністю, тобто із просодичними засобами мовлення. Окрім того, у певних значеннях акцент може набувати ознак «анаколуфа» – неправильної вимови, наголошування, інтонування (коли йдеться про особливості мовлення людей, які не знають просодичних правил, або не є носіями рідної мови).

На думку В. Винницького, від терміна «акцент» походить назва науки про наголос – акцентологія, під якою науковець розуміє «...важливу складову частину просодики, а разом з тим і частину фонології» [18, с. 7].

Аналіз наукових праць із досліджуваної проблеми свідчить, що «вибух» наукового зацікавлення акцентологією стався в другій половині XIX ст. Саме в цей час вона почала формуватись як важлива галузь мовознавства, тому чи не кожен із великих лінгвістів намагався залишити своє слово в історії слов'янського наголосу. Окрім Р.Ф. Брандта, у цей період видають свої праці такі відомі акцентологи, як П. Фортунатов, Ф. де Соссюр, Г. Гірт, А. Мейє, А. Ван Вейк, І. Огієнко, Т. Лер-Сплавінський та ін. Важливим внеском у розвиток класичної акцентології є, безперечно, закон Фортунатова – де Соссюра, встановлений російським і швейцарським мовознавцями незалежно один від одного. «За цим законом наголос з циркумфлексованого або короткісного складу переміщався на наступний склад, якщо цей останній був акутованим» [17, с. 334]. Визначне місце в класичній теорії наголосу займає закон Шахматова, згідно з яким «...у пізньопраслов'янський період унаслідок

музичного пониження кінцевого складу циркумфлексова й короткісна інтонації вже не могли існувати на серединному складі слова. Вони переміщалися на попередній склад, якщо він був короткісним, і залишалися на старому місці, змінюючи свій характер, якщо попередній склад був довготним» [9, с. 55]. До цієї епохи відносять закони Г. Гірта: «...наголос з кінцевого складу пересувався на передостанній, якщо він мав акутовий характер» та А. Ван Вейка: «...наголошена короткість або спадна довгота перед приголосним отримала в праслов'янській мові при певних умовах висхідну інтонацію» [9, с. 56]. Проте визначення терміна «акцентологія» науковці цього періоду не подають, іноді ототожнюючи його з акцентуацією («1. Виділення наголосу в слові. 2. Система наголосів у будь-якій мові або в групі споріднених мов» [7, с. 11]). Це свідчить про те, що наука про наголос знаходилась на початковому етапі розвитку, а її понятійний апарат ще не був сформований.

Варто зазначити, що Іван Огієнко був одним із перших українських учених, хто зосереджував увагу на необхідності вивчення акцентуаційних норм і дотримання їх у літературному й народному мовленні. Результатом лексикографічних досліджень ученого в галузі акцентології стала монографія «Український літературний наголос», видана в 1952 році. У ній автор зазначав, що «український наголос має свою притаманну систему, яка розвивалася довгі віки, й яка займає своє окреме самотійне становище в родині слов'янських мов» [19, с. 6].

Проблемам українського наголосу присвячено розділ у граматиці О. Огоновського, монографію І. Гануша, статті К. Ганкевича, І. Верхратського та ін., у яких розглядалися питання наголошування слів різних граматичних класів та груп. Проте праці цих учених мали лише описовий характер і не розкривали суть та історію науки про наголос у цілому. Тому основи наукового вивчення наголосу української мови закладено у працях О. Потебні. Він передбачав, що вчення про наголос становитиме окрему галузь лінгвістики [20, с. 10]. У його праці «Ударение»

подано матеріал, присвячений наголошуванню українських слів. За В. Винницьким, «це перша у вітчизняному і слов'янському мовознавстві монографія з акцентології» [4, с. 5]. Проте самого терміна «акцентологія» у праці вченого немає, що свідчить про відсутність достатньої кількості досліджень наголосу української мови.

Значний внесок у розвиток української акцентології зробив Л. Булаховський. У своїх статтях, присвячених безпосередньо українському наголошуванню, він розглянув широке коло питань історичної акцентології української мови, досліджуючи наголос у різних аспектах. Підсумком тривалих досліджень основних закономірностей наголошування слів став посібник «Український літературний наголос (характеристика норми)» (1947), у якому автор описав акцентування слів різних морфологічних класів.

Другий етап у дослідженні праслов'янського наголосу бере свій початок від часу виходу книги норвезького вченого Х. Станга «Slavonic accentuation» («Слов'янська акцентуація», 1957), у якій запропоновано нову слов'янську акцентологічну концепцію, морфологічну у своїй основі [5, с. 57]. Концепція Х. Станга заперечувала основні закони класичної акцентології (Фортунатова – де Соссюра, Шахматова, Гірта, Ван Вейка) і ґрунтувалася не на фонетичному (наголос падає на певний склад слова, тобто на фонему), а на морфологічному принципі (наголос падає на певну морфему, а в межах цієї морфеми є наголошений склад). Як зазначає В. Винницький, «...співвіднесеність наголосу із складовим контуром слова є вторинною стосовно морфемного наголосу і передбачає наступний етап акцентуаційного аналізу. Тому місце наголосу у словоформі визначається у зв'язку з поділом її на морфеми» [21, с. 24]. Отже, морфологічний принцип – це принцип, за яким наголос падає на певну морфему слова й може бути кореневим, префіксальним, суфіксальним або флексійним, ґрунтується на тісному зв'язку із частинами мови та є основою нинішніх правил наголошування слів.

В. Дибо, Г. Замятіна та С. Ніколаєв вважають, що основною одиницею опису праслов'янської акцентної системи є акцентна парадигма [22, с. 8] як

тип розподілу наголосу (наголос на основі або на закінченні) у словоформах парадигми.

На підставі морфологічного принципу реконструйовано праслов'янські акцентні парадигми: баритоновану – з нерухомим наголосом (акутовою інтонацією) на корені, окситоновану – з нерухомим наголосом на закінченні й рухому – з наголосом (спадною інтонацією) на початковому складі слова в одних формах і кінцевим наголосом – в інших [23, с. 16].

У розвиток цієї концепції, крім Х. Станга, істотний внесок зробили В. Дибо, В. Ілліч-Світич, В. Колесов та інші дослідники. Вони, як і Х.Станг, підтверджували існування трьох акцентних парадигм і розвивали морфологічний принцип акцентології. Проте ще О. Потебня в наголосі бачив вияв системності мови. У згаданій вище праці «Ударение» науковець вивчав наголос не як систему, що існує сама по собі, а в її зв'язках із морфологією і словотвором. Поєднавши акцентологію з морфологічними явищами, він став попередником сучасного вчення про наголос [24, с. 20].

Дослідження наголосу другої половини ХХ ст. ґрунтуються на працях З. Веселовської, яка продовжила розпочате І. Огієнком вивчення наголосу давніх українських пам'яток. Її праці «Особливості східнослов'янського наголосу кінця XVI-початку XVIII ст.» (1959) і «Наголос у східнослов'янських мовах початкової доби формування української, російської та білоруської націй» (1970) мали значний вплив на розвиток акцентології.

У цей період питаннями української акцентології цікавився В. Винницький, який вивчав наголос шляхом дослідження мови творів письменників, займався аналізом закономірностей наголошування різних частин мови. Його монографія «Наголос у сучасній українській мові» (1984) містить багато матеріалу описової та теоретичної акцентології. Здобутком не тільки української, але й слов'янської акцентології є комплексна наукова праця В. Винницького «Українська акцентна система: становлення, розвиток»

(2002 р.). Робота науковця не має аналогів в акцентологічній науці, оскільки поєднала всі попередні досягнення мовознавців цієї галузі.

Значним внеском в історичну акцентологію є монографії В. Складенка, у яких учений створив оригінальну теорію праслов'янського наголосу. На підставі поглядів на наголос, інтонацію, часокількісні відношення у найдавніший період, що далеко не завжди могли пояснити факти історичних акцентних змін у слов'янських мовах, учений наполегливо вибудовував свою акцентну систему праслов'янської мови, приділяючи особливу увагу інтонаціям, з якими були тісно пов'язані акцентні парадигми. Він є автором монографій «Нариси з історичної акцентології української мови» (1983) і «Праслов'янська акцентологія» (1998).

Сучасні мовознавці Н. Тоцька, А. Білецький, С. Головашук, М. Вашуленко, В.Вінницький, М. Пентилюк, М. Плющ, В.Складенко, Л. Мацько, В.Задорожний, Г.Кобирилка, С. Дель Гаудіо, Б.Пристаї, Н.Таценко та інші далі порушують проблеми, пов'язані з акцентуаційними нормами українського наголошування. У своїх працях вони намагаються висунути своє розуміння наголосу як складної надсегментної одиниці мови, обґрунтувати правила наголошування, довести роль і місце наголосу у формуванні культуромовної особистості, дискутують щодо акцентологічного мовного рівня (підрівня) у структурі української мови.

Отже, на початку ХХІ ст. акцентологія набуває ознак самостійної лінгвістичної науки і навчальної дисципліни та потребує подальших наукових розвідок щодо її становлення й ствердження.

Література

1. Федянина Н.А. Ударение в современном русском языке / Н.А.Федянина. – М., Изд. «Русский язык» 1982. – 300 с.
2. Винницький В.М. Деякі теоретичні питання акцентології / В.М. Винницький // Мовознавство. – 2003. – №5. – С. 14-25
3. Брандт Р.Ф. Нарис слов'янської акцентології / Р.Ф. Брандт. – Санкт-Петербург: Вид-во імператорської АН, 1880. – 306 с.

4. Винницький В.М. Наголос у сучасній українській мові / В.М. Винницький. – К. : Рад. школа, 1984. – 160 с.
5. Скляренко В.Г. Праслов'янська акцентологія / В.Г. Скляренко. – К., 1998. – 342 с.
6. Веселовська З.М. Наголос у східнослов'янських мовах початкової доби формування російської, української та білоруської націй / З.М. Веселовська. – Х.: Вид-во Харківського університету, 1970. – 161 с.
7. Кротевич Є.В. Словник лінгвістичних термінів / Є.В. Кротевич, Н.С. Родзевич. – К.: Вид-во Академії наук Української РСР, 1957. – 236 с.
8. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
9. Скляренко В.Г. Праслов'янська акцентологія / В.Г. Скляренко. – К., 1998. – 342 с.
10. Огієнко І.І. Наголос, як метод означення місця виходу стародрукованих книжок. Замітки з історії наголосу на послугах палеотипії / І.І. Огієнко. – Львів, 1925. – 28 с.
11. Огієнко І.І. Український наголос на початку XVII-го віку / І.І. Огієнко. – Жовква: Вид-во ЧСВВ, 1926. – 31 с.
12. Огієнко І.І. Східнослов'янський наголос у XIV-м віці, том перший: Словник наголосів Чудівського Нового Заповіту 1355-го року / І.І. Огієнко. – Жовква: Редакція «Записок ЧСВВ», 1937. – 104 с.
13. Скляренко В.Г. Історія українського наголосу: Іменник / В.Г. Скляренко. – К.: Наукова думка, 2006. – 708 с.
14. Скляренко В.Г. Нариси з історичної акцентології української мови / В.Г. Скляренко. – К.: Наукова думка, 1983. – 240 с.
15. Гальчук І.Ю. Наголос граматики М. Смотрицького як відбиття староукраїнської акцентної системи / І.Ю. Гальчук // Мовознавство. – 2008. – №4-5. – С. 79-91

16. Східнослов'янські граматики XVI-XVII ст. / [ред.-упоряд. В.В. Німчук, В.М. Русанівський та ін.]. – К.: Наукова думка, 1982. – 178 с.
17. Українська мова. Енциклопедія / За ред. І.В. Муромцева. – К.: Видавництво «Майстер-клас», 2011. – 400 с.
18. Винницький В.М. Акцентная система современного украинского литературного языка: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора филологических наук: спец. 10.02.02 «Украинский язык» / В.М. Винницький. – К., 1985. – 48 с.
19. Огієнко І. Український літературний наголос / І. Огієнко. – Вінніпег: Наша культура, 1952. – 304 с.
20. Потебня А.А. Заметки о малорусском наречии / А.А. Потебня. – Воронеж, 1871. – 138 с.
21. Винницький В.М. Функційне навантаження українського наголосу / В.М. Винницький. – Л.: Укрпол, 2010. – 373 с.
22. Дибо В.А. Основи слов'янської акцентології / В.А. Дибо, Г.І. Замятіна, С.Л. Ніколаєв. – Москва: Наука, 1990. – 284 с.
23. Українська мова: Енциклопедія [уклад. В.М. Русанівський та ін.]. – К.: «Українська енциклопедія», 2000. – 752 с.
24. Потебня А.А. Ударение / Подготовила к изданию В.Ю. Франчук. К.: Наук. думка, 1973. – 173 с.